

SÂNGE STRICAT

V

Era înainte de Paști. Sofca și de data aceasta, ca întotdeauna în ajunul sărbătorilor, nu făcea nimic jos la bucătărie, ci tot timpul ședea sus, curățind și dichisind odăile; pentru ca să nu se murdărească, îmbrăcase un capod vechiu, care însă îi era atât de strâmt încât îi pocneau sânii prin el, iar capul, ca să-și ferească părul de praf, îl înfășurase într'o basma de mătase ușoară, lucioasă din care îi ieșea fața întregă, senină și fragedă. Scutura praful cu vrednicie și aerisea odăile. Papucii răsunau pe podeaua de scânduri a catului de sus. Jos, în fața bucătăriei, curtea era de mult măturată și stropită. Dela poartă până la ușa casei, intrarea pardosită cu lespezi de piatră, sticlea de curățenie. La cișmea, apa curgea într'o cofă și revărsându-se și prelingându-se, șerpuia în soare udând plăcile de piatră. Mușchiul din jurul cișmelei și dintre crăpăturile lespezilor mari, părea negru. Pe gardul din curte se legăna, sprijinindu-se, frunzișul bogat al copacilor din grădina vecină. Sub streșină, vrăbiile ciripeau. Din curțile alăturate se auzeau pregătiri pentru a doua zi: scuturatul covoarelor și al paturilor, frecatul tăvilor și al vaselor. Din stradă venea ecoul pașilor trecătorilor. Era o zi senină, caldă. În văzduh plutea un aer proaspăt, dătător de viață și îmbălsămat, cum sunt zilele de primăvară înainte de Paști. Jos la scară, aproape de bucătărie, ședea mama ei. Era îmbrăcată cu un fel de jachetă scurtă, ca o scurteică. Avea fața acoperită ca să n'o ajungă praful scuturat de sus de Sofca și să nu-i murdărească volănașele albe și curate ale

cămășii, ce se întrezărea la piept și în jurul gâtului. Ținea tava pe genunchi, curățând grâul și păzind în același timp mâncarea ce fierbea în vatră. Alegea cu sârguință boabele, căci seara trebuia să meargă la cimitir cu hrană pentru sufletul morților.

Cineva trase de inelul din poartă.

— Conașilor, — se auzi până sus la Sofca, un glas și o vorbă stranie și aspră.

— Sofca, bate cineva, — strigă mama, uitându-se în sus.

Sofca lăsă scuturatul și coborî scările.

— Da' de ce nu deschizi tu? — zise ea coborînd.

— Du-te, du-te! Vezi cine-o fi! — o zorea mama.

În timp ce Sofca se ducea pe poteca de lângă cișmea ca să deschidă poarta, ea acoperi repede tava de grâu cu un petec și, ca să fie curat de tot, dete cu mătura de câteva ori pe alocuri, în fața bucătăriei, piti o cârpă și încă ceva sub scări.

Sofca deschise poarta și așteptă. În golul ușei apăru un Arnăut înalt cu capul ras. Sofca zâmbi, căci văzu numaidecât că e un trimis al tatălui ei, unul din geambașii cari vin în fiecare Sâmbătă din Turcia ca să cumpere cai. Și mama recunoscă în el un Arnăut, un trimis « al lui », care își făcea apariția întotdeauna înaintea sărbătorilor mari; fără ca acesta să bage de seamă, ea mai aruncă pe furiș o privire în jurul bucătăriei, ca să vadă dacă totul e în regulă și curat.

— Asta e casa lui Efendi Mitu? — strigă Arnăutul cu glas tare, șovăind parcă să intre și uitându-se încă odată din poartă, dacă nu cumva a greșit.

Sofca îl asigură din nou printr'un semn al capului. Străinul intră și se îndreptă către mamă-sa cu pași largi și mari, cu mâinile vârte în buzunarele pantalonilor albi. Și, înainte să ajungă lângă dânsa, rosti:

— Efendi Mitu m'a însărcinat să vii să vă salut.

— Bine, bine! Fii bine venit la noi! — îl întâmpină mama, iar când se apropie îi arată un scaun, pofindu-l să șadă.

— Ia loc, odihnește-te! — grăi ea cu bună-voie.

Arnăutul, sfios, parcă amorțit, se așeză pe scaun. Mama, ca întotdeauna înaintea trimișilor bărbatului ei, ședea smerită, cu mâinile una peste alta, la brâu, dinainte, cu capul plecat, ascultând cu dor și respect ce-i poruncește bărbatul prin solie. Sofca se duse la bucătărie să fiarbă cafea pentru Arnăut. Acesta, încruntând din sprâncene, ca și cum ar fi voit să-și dea însemnătate și să i se adâncească brazda de pe frunte, pe care rămăsese urma până unde ajunsese apa când se spălase de dimineață, începu să vorbească și să spună tot ce știa. Din când în când se uita la mamă-sa, dar mai mult își ținea privirea ațintită la picioarele-i vânjoase, încălțate cu ciorapi lungi și groși de păr de capră.

Sofca după glas îl simțea cât este de aspru la vorbă. Și, zâmbind, pricepu de ce. Toți trimișii tatălui ei venind la ele, își închipuiau că vor găsi niște sărăcii, ca și pe toți ai casei, și atunci credeau de cuviință, nu numai să vorbească aspru, dar să și spună că și el acolo, în Turcia, o ducea destul de greu și prin aceasta să le mângâie oarecum. Dar iată că se înșela! Le-a găsit pe amândouă bine și voioase. Iși plimba privirea dela una la alta și se minuna, văzând că mama Sofcăi, deși de peste patruzeci de ani, avea părul tot negru ca un cărbune și lucios ca mătasa. Intr'adevăr, avea câteva crețuri pe la ochi și pe lângă gură, dar aproape nici nu se cunoșteau, pierzându-se în frăgezimea pielii albe ca laptele și în finețea trăsăturilor. Și cât era de frumoasă așa, în vestimintele de fie ce zi, dar cum trebuie să fi fost gătită și dichisită!

Tudora stăruia să șadă smerită în fața lui, întrebând despre « omul ei » și părându-i rău că nu-i poate da numaidecât ceea ce i-a poruncit și dorește ea să dea trimisului pentru el, dar că-i va trimite seara la hanul unde trăsese, prin slujnică.

Sofca, după expresia musafirului, vedea că este din ce în ce mai uimit. Il zări de asemenea cum privea spre ea, unde îi făcea cafeaua, atras de strălucirea tăvilor grele de servit, galbene și în-

căpătoare, și ceva mai încolo la scara largă și sclipitoare care ducea la catul de sus, până la poartă, lângă bătrânul dud cu trunchiul despicat, a cărui ramură groasă se lăsase la pământ. Totul strălucea de curățenie ca sticla, minunând pe Arnăut. Nu trecu mult și sosi și cafeaua fumegând în cești, pe care le aduse Sofca, venind nu prin mijlocul caldarâmului, ci pe marginea lui, ca să nu-l murdărească pășind, în timp ce mama ruga pe Arnăut să nu se grăbească cu plecarea și să aștepte la han până ce va fi și ea gata cu pregătirile.

— Am să te aștept, cumătră! Dacă nu poți azi, mâine! Când ai să vrei dumneata. O zi, două, trei, nu face nimic dacă am să aștept! Am să aștept! — zise el plecând.

Mama îl petrecu până la poartă, iar Sofca se duse la bucătărie, ca să spele ceștile. Văzu însă cum mama, după ce petrecu pe musafir și închise poarta, întorcându-se, mergea încet ca sub o povară și, când ajunsese lângă fântână, se opri mult, mult, pe gânduri, apoi în fața pivniței, se opri din nou. Abia într'un târziu, Sofca o auzi strigându-i de acolo:

— Sofco, du-te la Ariton și chiamă pe Banco!

Sofca într'o fugă fu la Banco și se întoarse cu el. Acesta, ca întotdeauna când zărea pe mama Sofcăi, stătea parcă speriat înaintea ei. Printr'un semn dânsa îl trimise în piață să cheme pe Tonet. Cât ai clipi, Banco a fost acolo și a venit cu el, un om cu fața voioasă și grasă, tuns mărunț, cu pantaloni largi, albaștri, fără șireturi, cu mătâni în mâini și mergând cu pași repezi și mici. Până atunci, Tudora, odinioară stăpâna lui, s'a dus să-i facă o cafea, a adus în același timp, pe o farfurioară galbenă, tutun auriu și, așezându-le în fața ei, a răsucit o țigară și a început să fumeze, așteptând.

— M'ați chemat, coană mare? — făcu acesta, intrând, plecându-se cu respect în fața ei și învârtind într'o mână mătâniile.

— Da, da, ia loc! — îl pofti ea, arătându-i un scaun și servindu-i cafeaua, — te-am chemat, dar Dumnezeu știe pentru ce! Mai știi butoaiile alea ale noastre?

— Cum să nu le știu, coană mare? Mi-amințesc și cum sânt făcute și cum le-am băgat în pivniță când a trebuit să lărgim intrarea. Se poate să nu le știu?

— Uite... chiar acum am fost prin pivniță și le-am văzut, Știi, cu anii ăștia nerodnici, nu se pot umple toate și de asta te-am chemat, să te întreb cum am face ca să fie vin în ele, ca să nu le cadă doagele de atâta uscăciune. Tu te pricepi mai bine la treburile astea. Fă rost de ceva vin, că pentru păstrat în pivniță, ești sigur doară!

— Mai încape vorbă!

După tonul cu care răspunse se vedea că e incredințat de lucrul acesta, ceea ce nu-i scăpă nici Sofcăi.

— Dar, coană mare, — continuă el, — ar fi bine... bine ar fi... ca să pot eu... Eu am ceva vin, da' numai dac'ați vrea să mă lăsați...

— Da, de sigur, mai bine tu decât un străin — oftă mama.

— Foarte mulțumesc, — se grăbi să mulțumească Tonet, — atât numai că eu, dacă apuc să umplu un butoiu sau două... Pe ălelalte, numai

Sofca deschise poarta și așteptă

o casă ca a voastră ar putea s'o facă. Nici mâinile mele amândouă, nici casa mea, nu's în stare de așa ceva, că știți prea bine că nu e bogată...

— Bine, bine, Tonet, ce poți... Să dea Dumnezeu să ai cât mai mult!

— Să dea Domnul, coană mare! Și fiecăruia după dorință! Ce mai face moș Mitu? Mai aveți vreo știre dela dânsul?

— Azi dimineață a venit un târgoveț. E sănătos, dar nu poate încă să vie. A întârziat cu mărfurile. I-a trimis numai Sofcăi niște mătase pentru rochie și bani ca să avem de sărbători.

Tonet, ca să se asigure că totul e în regulă, cu un gest foarte nevinovat, îi dădu chiria pe tot anul pentru cele două butoaie, astfel ca mai târziu să fie numai el stăpân și pe ele și pe restul pivniței, voind chiar să pună și lacăt... Mama, ca totdeauna, luă fără să numere banii cari erau

în fișic, așa cum îi primea de obicei, în groși ruginiți, dădu un bacșiș băiatului care însoțea pe Tonet, trimitând și complimente familiei acestuia.

Tonet plecă. Poarta se închise după el. Sofca zări pe mamă-sa, care în loc să plece, rămase locului privind gânditoare ceașca de cafea, goală și, așezându-se jos, răsturnă banii în poală. Nu auzi nici când se deschise din nou poarta și intră Magda lor. Ca întotdeauna, aceasta se înapoiase repede din sat, aducând cu sine o legătură mare. Fără să se oprească lângă stăpâna ei, cu numele lui Dumnezeu pe buze, se duse de-a-dreptul la bucătărie.

— Ai venit, Magdo? — rosti mama, zărind-o.

— Da, conîto, și uite, abia am ajuns, — răspunse femeia. Unde scapi de ai mei din sat! Ba cu una, ba cu alta, unde te poți pune cu ei! — vorbi ea mai departe. Și uite am adus...

Fără însă să-i arate ce-a adus, socotind că nu sunt vrednice de atenția ei, începu să le orânduiască prin bucătărie, punând făina într'un dulăpior, iar în ulcele brânza și untul proaspăt, pe care le adunase cu îngrijire în tot timpul postului, astfel ca să poată aduce Tudorei și Sofcăi ce era mai bun.

— Magdo! — strigă mama.

— Aud, cocoană! — răspunse aceasta, venind cu mânecele sumese și mâinile ude și murdare, căci se apucase să spele butoaiele.

— Du-te la Sareni Han de caută pe târgovețul ce-a venit azi dimineață și întreabă-l dacă poate să ia cu el la plecare, niscaiva pâine și plăcintă făcută de noi. De acolo du-te la dugheană după mătase. Știi ei ce să trimeată când e vorba de noi. Numai grăbește-te, căci se poate să plecăm mai pe urmă. Știi ce-ai de făcut acum...

— Știu, coană!

Și Magda, bătrână, slabă și uscată, îmbrăcată jumătate orășenește și jumătate țărănește, trase în picioarele goale niște papuci vechi și plecă; nu ieși însă pe poarta cea mare dela stradă, ci se îndreptă către portița dela grădina din dosul casei, ca, ieșind, să vadă și să salute pe toți vecinii, apoi porni spre Sareni Han.

Sofca știa dinainte și parcă o auzea chiar pe Magda sfătuind pe Arnăut cum și ce trebuia să facă, povestindu-i apoi fapte și amănunte din viața stăpânilor, de Sofca, de mama, de tatăl ei, ca și despre strămoșii de cari auzise sau despre bunicii pe cari chiar apucase să-i slujească. Și nu pentru ca Arnăutul să cunoască toate lucrurile acestea, ci ca să-i atragă luarea aminte asupra ei prin povestiri, astfel ca atunci când va vorbi cu Efendi Mitu să pomenească și de o bătrânică oarecare, silind astfel pe fostul stăpân să-și aducă aminte și de ea, Magda.

Pe fereastră, Sofca se uita la Magda cum mergea din casă în casă pe la vecini, apoi cum, ca să nu

întârzie, o luă la fugă pe uliță în sus, spre piață, îndreptându-se prin partea hanurilor. Din când în când, odată în dreapta, odată în stânga, își strângea șuvițele ce-i scăpau din părul scurt, strâns în ceafă, se mai oprea să se odihnească, apoi iar o lua la fugă; cum însă abia se putea mișca în papucii aceea groși și tari, îi lua în mână și o pornea iar, alergând o bucată, pentru ca mai încolo, iar să se oprească, fie ca să ridice din mijlocul drumului vreun copil, să nu dea caii peste el, fie ca să mai stea de vorbă cu câte cineva sau să privească la mărfurile întinse în fața prăvăliilor. În cele din urmă, după o oarecare întârziere, Magda se întoarse însoțită de doi băieți încărcăți cu pachete. Sofca pricepu că într'adins a ținut să se înapoieze ea cu băieții, pentru ca s'o vadă toți vecinii și să pizmuiască pe Sofca pentru atâtea cumpărături.

Către seară, când a început să se înopteze, se făceau tocmai bine și timpul ca să meargă la cimitir. Dangățul clopotelor se întrecea cu farmecul și sgomotul ce umplea orașul. Sus la Sofca începură să pătrundă toate strigătele din stradă, behăitul turmelor, nechezatul cailor deslegați în piață și plecarea sgomotoasă a țăranilor. Toată vâltoarea pieții, strigătele copiilor la joc, ale negustorilor ambulanți, toate vibrau în aerul încărcat de praful străzilor măturate și stropite, mai cu seamă din fața prăvăliilor. Simigiii ieșeau încărcăți cu marfă, împrăștiindu-se pe ulițele orașului, forfotind de colo până colo fără țel și svântând marfa de prin coșuri, îmboldeau pe țărani să le cumpere semințele lor vechi și arse. Cu buzunarele doldora de bani, lărgindu-și fălcile țipând, ei se țineau morțiș de țărani și nu se lăsau până ce nu-i convingeau.

— Uite, mătușico, ce fierbinți sânt... numai cu douăzeci de bani...

Și țăranșii fugeau, ascunzându-se de ei, căci altfel erau încredințate că le vor înșela. Fugeau care în cotro, ferindu-se de asemenea de caii țăranilor beți cari se opreau acolo, în fața fiecărei cârciumi ca să mai bea o oca și apoi s'o pornească în goană, ca nebunii. Din cămașă, din sân, le ieșeau capetele lucrurilor cumpărate pentru cei de acasă, din sat. Printre ei se amestecau și țigani și țigănci cu basmale noi, galbene, cu anteriuri vechi, alergând și ieșind înaintea țăranilor, cerând pomană, căzând în genunchi, văitându-se:

— Dă, boierule! Aman, boierule! — se jeleau ei.

— La o parte, bre! — strigau aceștia, dând bice cailor încât îngrozeau de moarte pe cerșetori, împrăștiindu-i ici, colo.

Jos Magda se frământa, nerăbdătoare că mama nu se mai gătea odată ca să plece la cimitir; nerăbdătoare luă coșul cu pomeni și merinde și ieși să aștepte afară, în fața porții... Puse coșul pe cap, aruncând deasupra o basma de mătase ale cărei capete îi acopereau aproape întreaga față

și întăritată de țipetele și mișcarea de pe piață, strigă:

— Haide, coană, că toată lumea s'a dus la cimitir!

Intr'adevăr, ceva mai sus de strada lor, pe porțița ce dădea în ulița dosnică și unde nu era sgomot de obicei, se auzeau numai pașii sau șoaptele bătrânelor și slugilor ce plecau spre cimitir. Unele trecând pe lângă Magda, o întrebau:

— Haide, Magdo, sau vine și cucoana Tudora?

— Păi că da, — răspundea Magda, târîndu-și papucii.

În răstimp, Sofca a trecut în bucătărie să ajute mamei la ultimele pregătiri de plecare și în același timp să o privească. Ii plăcea grozav cum îi ședea mantaua cea neagră de mătase grea, pe care o întregeau pantofii de lac negru, cu care era încălțată; așa îmbrăcată, era într'adevăr frumoasă și părea cu mult mai tânără și rumenă. Melancolia gândului că merge la cimitir și că acolo plânsul nu o cruță, îi pune în ochi o sclipire umedă și făcea să-i tremure colțul gurii, dar Sofca știa că această turburare era datorită de data aceasta și sosirii târgovețului de peste zi, care-i aducea încă o rază de nădejde în venirea bărbatului ei, deși trecuse atâtea vreme de când nu mai dăduse pe acasă și deci nu mai avea de ce nădăjdui, dar poate că de data aceasta voia să le bucure de Paști. De aceea, simțindu-se oarecum vinovată față de Sofca pentru gândurile și speranțele închinare bărbatului și, rușinată de atâtea slăbiciune, își ascundea ochii, ferindu-se de privirea copilei, dacă aceasta se uita la ea cu mai multă stăruință.

— Ajunge, ajunge, Sofcuță, — o întrerupse ea din admirație.

Își legă apoi frumos basmau, lăsând liber ovalul feței luminoase și delicate, iar în jurul gâtului înodă năframa de mătase moale, albă.

Sofca o petrecu până la ieșire.

După ce închise poarta în urma lor, a mamei și a Magdei, urcă scările fuga, pentru ca să le urmărească dela fereastră. Mama umbla mândră și voioasă, dând ușor din umeri și salutându-se cu toate femeile întâlnite și fiecare dintre ele se oprea, fie în urma ei, fie lângă ea, cu multă prietenie. Iată și pe mătușa Simca, a cărei casă este numaidecât lângă chioșc, pe strada vecină. E o femeie negricioasă și uscățivă, rămasă de mult văduvă și care de atunci își petrece mai toată vremea pe la judecătoria, având procese cu sătenii și neputându-se dumeri cu niciun chip, cum răposatul ei bărbat a putut cheltui așa de mult, încât să-și vândă averea sătenilor, iar ei și copiilor să nu le lase nimic.

Era însoțită de fiu-său și cum zări pe Tudora dădu fuga la ea și apucând-o de mâini, o sărută. Sofca parcă ghicea ce-i spunea, căci o cunoștea:

— Ce faci, cumătră? Uite, azi am avut o amănare la judecătorie și așa de mai apuc și eu să mă duc pe la cimitir! — și-și continuară drumul împreună.

Mama, ca de obicei, mergea între ele amândouă, luând-o puțin înainte. Iată-le că se opresc o clipă și apoi o cotesc pe strada de după colț, pierzându-se din ochii Sofcăi...

Sofca rămase la fereastră. Simțea cum șalvarii grei și lungi o apasă pe șolduri și un chin, ca o pierdere de sine sub povara trupului ei plin, ceea ce o înfioră. Deodată tresări. În zare, pe fereastra deschisă se vedea lumina purpurie a soarelui care înflăcăra cerul și coama muntelui, învăluind orașul într'un nimb de foc, roșu și fierbinte ca sângele ei. Sgomotul ce se urca din stradă, din ce în ce se domolea.

În văzduhul incendiat din piața principală, din bazar, pretutindeni, pluteau norișori de praf. De jos, din casă, din bucătărie, din camera cea mare, nu venea niciun sgomot. Tot astfel nici din curte sau din grădină. Sofca, puțin speriată de acea liniște și de acea penumbră tainică ce vesteau inserarea, începu să aspire prin nările dilatate aerul proaspăt al grădinii și să asculte freamătul îndelung al frunzelor; din iarba și brazdele de flori se urca acel miros pătrunzător de sevă proaspătă și tare, care odată cu inserarea, creștea, cuprinzând-o. Toată firea, ca obosită de munca de peste zi, părea că-și caută odihna în așteptarea nopții. Numai fântâna continua să-și îngâne susurul, iar din stradă, din când în când se mai auzea câte un pas întârziat, al vreunei slugi de sigur, care trecea grăbită să ducă stăpânului târguelile făcute, sau pasul lampagiului sau al ucenicilor de cimitorie cari duceau hainele gata și fesurile puse pe calapoade. Sunetul neîntrerupt și prelung al clopotelor însoțea vuetul înăbușit al orașului aproape adormit și nemișcat în umbră. Sofca era mai speriată ca oricând. Pentru ca să se mai liniștească, aruncându-și un șal peste umerii și pieptul gol, coborî jos să vadă dacă poarta e încuiată, pășind cu frică și grăbindu-se atât cât se mai vedea puțin. Inchise ușa dela bucătărie, neîndrăznind să intre în camera cea mare, speriată de întunericul adânc ce domnea acolo. Mai ușurată apoi se duse la poarta din spre stradă s'o cerceteze și se întoarse parcă mai liniștită.

Intorcându-se dela poartă, pe lângă fântână, ca întotdeauna în astfel de seri, când era singură, o înfiorare îi străbătu întreg trupul, turburând-o adânc. Neliniștită, nici nu mai îndrăznea să se urce sus, în odaia ei, să stea acolo singură, căci știa prea bine că va începe să o chinue acel ce « al ei ». Se știa singură, mama la cimitir și cum peste câteva zile erau Paștele și toată acea săptămână era închinată patimilor și jalei, când omul nu trebuie nici să râdă, își dădea seama că este

păcat să fie cuprinsă de acel simț pătimaș, de acea dorință de dragoste și de goliciune.

Ca să alunge acea înfiorare, începu să se plimbe prin curte, apropiindu-se tot mai mult de poarta dela stradă, pe unde se mai strecurau sgomote nedeslușite de afară, dându-i astfel puțin curaj și stăpânire. În grădină începu să adie un vânt ușor, ca o suflare de plăcere. Din spre cimitir venea ecoul acela straniu, greoiu și apăsător care o neliniștea. Neștiind de ce, ea se cutremură și simți nevoia să se încălzească, dar nu îndrăznea să intre în casă, nici măcar în bucătărie și cu atât mai puțin în iatacul cel mare de jos, întunecos și plin de dulapuri și pe unde intrai și la baie. I se părea și-i era teamă ca din acele deschizături negre să nu iasă cineva sau ceva, nici ea nu știa ce. Totuși, în cele din urmă, cu toată frica și șovăiala care o stăpâneau, se urcă repede sus. Se așeză la fereastră, între perinele roșii și moi. Puțurile o părăsiră aproape, mâinile începură să-i ardă și să-i tremure, iar fruntea îi era îmbibată de sudoare. Nici nu mai îndrăznea să se miște, ca să închidă ușa sau fereastra.

Cine știe cât ar fi stat așa, dacă de jos dela poartă nu s'ar fi auzit o bătaie înceată, ușoară, făcută cu mare băgare de seamă, ca să n'o sperie pe Sofca, și nici să nu atragă atenția trecătorilor și pe care o recunoscuseră îndată, înainte chiar să fie urmată de glasul obosit al mamei:

— Sofco, deschide!

Sofca, bucuroasă, coborî scările și se îndreptă către ușe. Zidurile casei și ale bucătăriei păstrau încă în ele mirosul de praf așezat în timpul zilei.

Mergând însă fu întâmpinată de Magda, care, ca de obicei, intrase pe porțița dela vecini ce da în grădină și se ducea grăbită să deschidă mamei.

— Lasă, lasă, Sofco, sânt eu aici! — rosti ea grăbită, deschizând poarta în dosul căreia aștepta mama, abia răsufilând de oboseală și de atâta plâns la cimitir.

— Ați venit? — grăi Sofca, luându-i din mână legătura în care dusesese lumânări și busuioc la cimitir și pe care-o adusesese plină de colaci și alte pomeni.

— Iacă-ne! — răspunse mama, intrând.

Sofca rămase la urmă ca să încuie poarta, în timp ce Magda o luă la fugă înaintea mamei ca să vadă dacă nu-i ceva în drum și să facă lumină la bucătărie ca și în odaia cea mare cufundată în întunericul ce o înfiora pe Sofca, astfel ca mama, mergând, să nu se împiedece de ceva. Sofca, grozav de obosită și fără chef, veni în urma lor.

În bucătărie Magda dădea zor. Aprindea focul în mașină, orânduia prin coșul adus pe cap dela cimitir, cu resturi de mâncare și băutură, pe care nu le putuse împărți, precum și cu alte merinde primite de pe la mormintele vecine.

Ca întotdeauna când venea dela cimitir în zilele de pomeni, după atâta rachiu ce bea acolo, nu

mai putea pune în gură decât apă din ulcior. Și ca să se răcorească, să-și potolească setea și să recapete puteri, apuca ulciorul în brațe și-l ducea la gură gâlgâind; totuși nu putea simți gustul bun al apei din pricina arsurilor de pe piept, căci la cimitir nu băuse decât rachieu la sete, spunând că nu poate bea apă dela altă fântână decât a lor.

— Ah! ce dulce e apa noastră! — rosti ea după ce trase câteva înghițituri sdravene. Nicăieri nu se află o apă mai bună!

Și începu după obiceiul ei să vorbească mult, povestind tot ce se petrecuse la cimitir, cutare ce fel de pită adusese, ce pomană avea de împărțit altul, dacă a venit târziu sau de vreme, dacă s'a bocit, dacă a jelit pe tată, bărbat sau fiu, cum și cât, până la ce oră a plâns, cum era îmbrăcată... Și mai cu seamă vorbea de mamele unor prietene ale Sofcăi, pe care simțise ea că Sofca nu le are la inimă și mai ales pe Milencov și pe Traicov.

Mama, plictisită de atâta vorbă și pe deasupra obosită, o întrerupse printr'un semn și întorcându-se către Sofca, spuse:

— Hai să mânânci, Sofco! Adă, Magdo!

Sofca nu răspunse, dar mama nu se lăsă și aducând coșul cu merinde și bucați de pită caldă, o îndemna, stăruind:

— Ia, ia. Gustă cel puțin! Știi că trebuie să iei și tu ceva în gură pentru odihna sufletelor morților!

Cum Sofcăi nu-i plăcea să se împotrivescă mamei, se supuse, deși nu-i plăcea de loc mâncarea adusă dela cimitir, căci pe lângă mirosul ei de mâncare se mai simțea și altul, acela al tămâiei, al picăturilor de ceară prelinse dela lumânări, ca și acela al coronițelor uscate și putrezite, legate de cruci cu crengulețe de merișor, pătrunse toate de mirosul de pământ de cimitir, de mormânt chiar.

Magda întinse masa largă și joasă și o trase înaintea ei, ca să nu stea în drum. Așeză în întâiul rând pe ea o bucată mare de pită a cărei albeață, întrecând pe cea a ouălor și a brânzei, te ispita și te poftea.

— Uite, Sofco, ia! — o îndemnă Magda, arătându-i merindele cu o mișcare a capului.

— Asta ți-a trimis-o mătușa Stoița și m'a rugat Dumnezeu știe cât, să-ți spun complimente și să mânânci din pita asta, pe care a făcut-o înadins pentru tine, fără să dea cuiva din ea.

Mama, geloasă de această nebunie a mătușii Sofcăi — soră-sa — și că nu făcuse singură ce i-ar fi plăcut Sofcăi, ci tocmai ea, sora cea săracă, cu o droaie de copii, cu o singură căscioară și o viușoară și cu un bărbat care abia câștiga cu munca lui, înciudată, începu să mustre pe Magda:

— Și de ce ai luat-o? De ce ți-a dat o bucată așa de mare, jumătate din tavă? N'are ce mânca și mai dă și la alții!...

— Da' n'am avut încotro, coană, — protestă Magda. De cum m'am dus lângă dânsa, se vedea că m'aștepta, m'a luat cu gura: « Hai, Magdă, de când nu te-am mai văzut! ». Și atunci dă cu rachieu, dă cu una, dă cu alta și în urmă mi-a întins bucata asta înfășurată în șervet: « Ține, Magdo, — mi-a spus. Asta e pentru Sofca, mititica. E făcută numai din făină curată, lapte și ouă. Știe mătușa ce-i place Sofcăi și de aia i-am făcut-o! Ce mai face? Mult mai e de când n'am mai văzut-o! Zilele astea, cu prilejul sărbătorilor, am să viu s'o vad »...

Mama, care știa toate lucrurile acestea, întrepruse pe Magda printr'un semn.

Sofca, văzând atâta belșug de mâncare și băutură, abia gustă din ele și mănăca mai mult din pita trimisă de mătușa ei.

Mama așteptă pe Sofca să încheie cu masa. După ce aceasta se sătură și se închină, își scutură firimiturile din poală, se sculă dela masă, pe care Magda o strânse și o duse în bucătărie, și începu să se desbrace, strigând pe femeie:

— Hai, Magdo, fă paturile! — și continuă să se descheie, scoase basmaua, liberându-și gâtul și fața albă, luminată de ochii mari albaștri. Își scoase apoi anteriul, vesta și brâul care-i strângea pieptul și mijlocul, descoperindu-și astfel brațele pline și fragede, calde și ametoare.

În răstimp, Magda aduse din dulapurile unde erau strânse, așternuturile învelite în cearceafuri albe, saltelele și plăpumile. Saltelele erau scumpe și grele, umplute numai cu lână curată, dar vechi, ca și cearceafurile care erau toate peticite, până și cele mai noi, și pătrunse de acel miros de bătrân și închis, care s'ar fi făcut mucagai, dacă n'ar fi fost scoase zilnic și aerisite. Tot așa și perinele, mototolite, sgâltoase și vechi, iar plăpumile cu fața odinioară de mătase erau subțiri, dar călduroase, căci erau umplute cu lână.

Magda, după ce le-a întins pe jos, așternând cearceafurile și netezindu-le, aduse și ulciorul cu apă proaspătă, astupat la gât cu frunze verzi, luă cu sine lumânarea la bucătărie, lăsând pe mama și pe Sofca să se desbrace și să se culce pe întineric. Înainte să se culce și ea, la rândul ei, prinse să înăbușe focul din vatră și să-l stingă, stropindu-l cu apă ca nu cumva peste noapte să sară vreo scânteie și să aprindă casa.

Sofca și mama s'au desbrăcat. Mama a fost gata înaintea Sofcăi. Închinându-se apoi, își spuse în șoaptă rugăciunea, din care Sofca nu auzi, ca de obicei, decât sfârșitul: « Doamne, Dumnezeule, Fecioară Maria, mă rog Ție »... Apoi se culcă repede, trăgându-și plapuma până peste cap și adormi îndată, liberându-se astfel de gânduri și cufundându-se în odihnă. Nu trecu mult și începu să se audă acel pufăit din gură al somnului adânc. Sofca își strânse părul greu într'o basma

mai veche, ca să nu i se încurce în timpul nopții. Se culcă apoi lângă maică-sa, învelindu-se cu plapuma scumpă și subțire, prin care, așa întinsă și înfășurată cum era, cu brațul lăsat de-a lungul trupului, se contura întreaga formă a corpului, șoldurile arcuite, picioarele lungi.

Nu putea dormi. Simțea cum se lasă noaptea, cum rămâne din ce în ce mai singură, căci mama ei se cufunda tot mai adânc în somn. Din dulapurile de unde se scosese așternutul, rămase deschise, venea o adiere rece; din bucătărie se simțea umezeala apei asvârlite peste cenușă și mirosul pulberii împrăștiată de stropi în aer. Din catul

Sofca băgase de seamă că în fiecare an, în ajutorul Paștelui, Sâmbăta seara, venea la ele regulat, fiul cel mai tânăr al Magdei. După ce-și făcea târguielile pentru la țară, la întoarcere trecea și se oprea și pe la ele.

Magda nu-l lăsa să intre cu calul pe poarta cea mare, ci pe portița din grădină, legând animalul de un copac uscat, ca să se odihnească cu o mână de fân sau iarbă verde la bot, până ce stăpânul își sfârșea treburile. Acesta tăia lemne, căra apă dela cișmea pentru butoaie, smulgea iarba din fața casei și mătura curțile. Către seară, când tot orașul era înfiorat parcă de behăitul și răcnetele mieilor, se ducea și el în târg să cumpere un miel bun și gras pe care-l căsăpea îndată, la piciorul dudului, îl agăța de o creangă a bătrânului copac și se apuca să-l spintece și să-l jupoaie, iar la sfârșit nu curăța tot sângele picurat pe jos în jurul arborelui, pentru ca stăpâna să vadă că el a tăiat și jupuit mielul și să nu creadă cumva că l-a cumpărat dela piață, așa spintecat. Când totul era gata, fără să se arate mamei sau Sofcâi, oricât de târziu ar fi fost noaptea, pleca în sat.

Petrecându-l și scuturându-l, Magda nu uita să-i spună regulat:

— Vezi să nu uiți sau să întârzi mâine! Tu să fii cel dintâi care să vii cu urările. Caută de pregătește bine și purcelușul și să-l aduci... Bagă de seamă, nu uita!

— Viu, mamă, viu! — răspundea el, sărutându-i mâna.

— Și — continua Magda — lasă pe Staia (nevastă-sa) să coacă pâinea. Tu să ai grijă numai să fie din făină albă curată. Și să-mi aduci și mie un clondir cu rachiu de-al nostru, că nu pot să beau din ăsta «al lor, orașenesc!». Se arunca apoi de gâtul lui și sărutându-l cu foc, îi ura cale bună.

— In sănătate și bună voce să aștepți ziua de mâine, sărbătoare mare și scumpă! Spune o vorbă bună la toată lumea și urează-le din partea mea petrecere bună și multă sănătate!

de sus, prin tavanul crăpat, se auzeau trosnind încet scândurile uscate și vechi, șindrila și polițele de lemn din odăi și balcon. Toate se pierdeau adânc în noapte, adânc de tot. Alte sunete, alte șgomote le întovărășeau, venind prin tavanul crăpat... Șoarecii cari alergau în jurul cufărului guițând, iar din bucătărie, din spre vatră, sfărăitul Magdei... Ca de obicei, Magda era culcată cu capul rezemat de mână, îmbrăcată și chiar cu papucii în picioare, pentru ca, a doua zi — cu ajutorul lui Dumnezeu — să se scoale de dimineață, înaintea tuturor și să se apuce de munca ce-o așteaptă.

VI

— Mulțumesc, mamă! Am să le fac toate, mamă! — răspundea el sărutându-i grăbit mâinile și pe furis, de teamă ca nu cumva Sofca sau mama ei, stăpânele, să-i vadă și să râdă de îmbrățișarea lor «țărănească».

Ieși din curte, deslegă căluțul, încălecă și, fericit, liber, o luă la drum, spre sat și noaptea care se și lăsase.

Mama și Magda nu dormiră toată noaptea cu grija gătitului și rânduiala vaselor. Sofca era de mult gata cu deretecatul. Sus le așteptau vestmintele noi, făcute din mătasea cea mai scumpă care era la modă. Un ilic scurt, foarte răscroit, cu găetane galbene, șalvarii cu inele din șiret de fir și nasturi ca aurul în jurul buzunarelor, frumos cusute. Sofca le tot încerca într'una să vadă cum îi vin, nemulțumită, ba de brâu că e prea moale și nu-i destul de strâns la mijloc, ba că șalvarii stăteau prea țepeni pe ea și nu-i desenau forma corpului cum ar fi vrut, încât să pară ca și cum ar fi fost goală.

A doua zi, zi de Paște, casa scăldată în soare, curată și văruită, se înălța în aerul de dimineață, strălucind prin acoperișul bătrânesc, prin vetrele date cu var alb și chenare roșii, prin ferestrele spălate și ușile și dușumelele pretutindeni lustruite, jos ca și în toate odăile din catul de sus, ca și prin scara veche ferecată și ceruită încât sticlea ca sticla. Iar de sus, din balcon, se vedea în larg câmpia, grădina, țarina și drumul pe care se intra în oraș și care ducea la piață în centru, iar, în fața casei ca și la spatele ei, se întindea orașul cu biserica și turnul cu ceasornic, cu piața largă, pe când în zare se pierdeau munții, închizând orizontul viilor și al câmpiilor mănoase. Casa din pricina celor două canaturi mari și înalte ale porții din stradă, de obicei nu se putea vedea de afară, dar azi fiind sărbătoare, poarta era larg deschisă, dată de perete și împiedecată de doi bolovani, astfel că puteai vedea întreaga clădire, curată și cu înfățișarea-i primitoare.

Cu cât ziua creștea, cu atât soarele era mai cald, mai mângâietor, și din ce în ce clopotele dela

biserică răsunau mai puternic și mai plin, iar lumea începea să iasă din străzi și uliți, adunându-se în piață, în timp ce Sofca, cu mama și cu Magda zorite, ale rgă de colo până colo, urcând și coborând scările.

Erau gata. Chiar și Magda, deși era de mirare ca ea să fie așa dichisită... În jurul gâtului și al cămășii bine încheiată, înodase o basma nouă nouă, cu toate că pentru ea a umbla cu cămașa strânsă la gât, era cel mai mare chin. Avea de asemenea și o fustă țărănească tot nouă ca și ciorapii din picioare; numai papucii nu-i putea suferi căci din pricina ciorapilor noi și groși îi ardeau și i se încingeau tălpile. O vedea forfotind de colo până colo, ieșind sau intrând în bucătărie cu brațele încercate de lemne crăpate.

Sus în odaia mosafirilor ședea mama. Imbrăcată cu un anterior de mătase și încinsă cu un șorț subțire, sta cu mâinile cruciș pe brâu. Era neliniștită, voioasă și tristă în același timp. Buzele îi tremurau, iar pe fața-i plină, tânără și rumenă, ochii negri ca murele aveau o strălucire umedă. Fuma și bea cafea. Pe o rogojină curată, ca să fie mai moale și să înăbușe pașii, era așternut un covor gros cu cuvinte de-ale lui Solomon pe el. Era atât de mare însă încât nu numai că acoperea toată podeaua, dar trebuia și îndoit pe margini. De jur împrejurul odăii erau înșirate divanurile acoperite cu pături moi și roșii, cari ajungeau până jos și erau încercate cu perini colorate. Pe polițe și dulapuri erau orânduie vase, în deosebi ibrice, cești și căni de servit. Toate din aur vechiu, masiv, dar frecate și lustruite încât se oglindea în ele culoarea roșie a mobilierului. Cele două ferestre care dădeau în stradă, spre biserică și piață, aveau perdele albe și scurte ca și cele ce le făceau față și care dădeau în grădină, spre câmp și drumul mare, făcând astfel camera mai răcoroasă și parcă mai mare. Pe albul pereților erau agățate șervete de mătase, subțiri ca niște văluri, toate colorate. De câte ori se deschidea sau închidea ușa, ele fâlfâiau, aducând în odaie o adiere ușoară.

Sofca nu era încă gata de tot și nici nu se grăbea, știind că cei ce vor veni întâi vor fi țărani în cea mai mare parte, argați de ai lor de pe vremuri.

Intr'adevăr, cei dintâi au început să vină țărani. Aceștia intrau prin portița din grădină, cea de sus, pentru ca să-și poată lăsa caii în dosul casei, legați de copaci. Venind, întâiu se duceau la bucătărie, căci fiecare dintre ei aducea cu sine câte o pită sau alt dar. Apoi, cu multă greutate, urcau sus la mama unde stăteau foarte puțin. Se rezemau de perete dând la o parte covorul cu piciorul, ca să nu-l murdărească, și așteptau cu nerăbdare sfârșitul gustării cu care erau cinstiți, pentru ca apoi să se întoarcă iar la bucătărie, la Magda, unde, în jurul măsuței scunde, lângă foc, în tovărășia ei, beau rachiu fiert. După un ceas, când începură să vină oaspeții dela oraș, ținându-se cu mâinile

de scăunelele pe cari ședea, își întindeau gâtul privind curioși afară, uitându-se cu respect și frică parcă la acei oameni ca să vadă cum sunt îmbrăcați și minunându-se cât de nestânjeniți par, cât de liberi și nestingheriți urcă scările și acolo sus, șed la taifas în voie și vorbesc atât de tare încât se aude până jos, la ei.

Deși lumea venea neconținut, Sofca încă nu era gata. Tot forfotind prin odaia de culcare, se uita la rochii, la giuvaericele și nu știa pe care să le aleagă. Însă când sgomotul prin oraș a început să crească, ridicându-se din toate părțile și pătrunzând și la ea ecoul pașilor și vocilor oamenilor ce ieșeau din biserică, risipindu-se pe uliți și străzi, mama începu s'o zorească:

— Haide, Sofco, dă zor! A început să vină lumea!

Sofca abia atunci prinse a se îmbrăca. Se lăsa vrăjită de farmecul atingerii de trupul ei al cămășii ușoare de mătase curată, aproape galbenă ca și a șalvarilor lungi, moi și grei, strânși la mijloc. Ilicul era strâmt și foarte răscroit la gât și mâneci. Încheiată, abia de mai putea mișca umerii și șoldurile, gata să pocnească pe ea. La cap se legă cu o basma de mătase de culoare deschisă. În urechi puse cerceii mării, moșteniți în familie din bunică în bunică, făcuți din napoleoni mari de aur. La gât, un lanț tot de aur, fin și lung, prins la mijloc cu o pafta, și-l purta jumătate dat pe ceafă, iar restul pe gâtul și umerii goi, ca să simtă răceala metalului ca o mângâiere. Părul nu și l-a întins de tot împletindu-l în cozile bogate, ci dându-l după urechi, a lăsat câțiva z lufi să-i fluture în jurul frunții și al feței ca să-i astupe golul urechilor, astfel ca o ovalul feței și obrajii să iasă mult mai tainic, din umbra lor. Își puse un buchetel de flori culese proaspăt din grădină, zambile și lalele albe, aninându-l în păr pe gât deasupra umărului. Uitându-se în oglindă, își zâmbea sie-și minunându-se cât e de frumoasă și câtă gingășie îi dădeau florile acelea, făcând-o și mai ispititoare!

Cobori în bucătărie. Sătenii se ridicară surprinși, uimiți! Li întinseră mâna. Ea nu le dădu pe a ei. Le zâmbi mulțumită, cu ochii întredeschiși de încântare și trecu înainte. Pantofii de lac, încheiați cu nasturi, o prindeau de minune făcând-o și mai înaltă și ridicând în același timp șalvarii ca să nu atingă pământul și să ia praful.

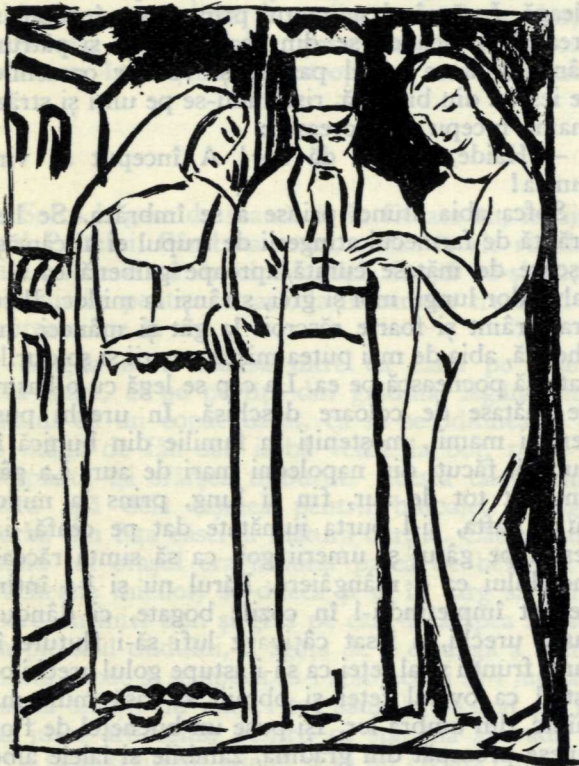
Urcă sus la mamă.

Ca întotdeauna o feliță de Paști, sărutându-i mâinile. Mama, în al șaptelea cer, dar și neliniștită în același timp, căci cine știe ce gânduri o năpădiră văzând-o atât de frumoasă și de gătit, dar simplu și cu gust îmbrăcată, o mângâie încet ca să nu-i strice zulufii, pe părul frumos și o sărută ușor, nu pe frunte ca o mamă, ci pe gură ca o soră.

— Adevărat a înviat, fata mea! Să trăești și tu o vieță lungă și fericită.

Sofca, gospodină și supusă, luă șervețelul brodat și coborî la bucatărie să-l aștearnă pe tava de cești și farfurioare ca să cinstească pe oaspeți.

În răstimp, Magda dădu fuga la poartă ca să deschidă: î cadru ei, însoțit de un băiat, bătrânul preot al orașului, «taica» Rista. Aproape orb, adus de spate, cu o barbă lungă, îngălbenită de tutun și ciubuc, cu niște negi albi, mici, crescuți

— O, o Tudoro! Ce mai faci, Tudoro?

în jurul ochilor și al sprâncenelor. Tremura de bătrânețe și se muncea să vadă în jur, ca să-și dea seama dacă într'adevăr se află la ele. Anteriu lung și destul de vechiu, atârna pe el, de slab ce era.

Magda îl apucă de mâini, i le sărută cu respect și-l felicită de sărbători. El se uită în dreptul ei, lung, tremurând, neputând s'o vadă bine, așa că Magda apropiindu-se mai tare de preot și arătându-i-se, începu să strige:

— Eu sunt, taică, Magda, Magda...

Ca prin vis, el abia o auzi și chinuit parcă de bătrânețe și parcă desobișnuit de lume în singurătatea și tristețea chiliei lui, îngână cu o voce înceată, întretăiată:

— Ce, tu ești, Magdo? Bre! Și eu să nu te recunosc! — și ajutat de Magda, intră.

Mama bucuroasă că pe ele nu le părăsește și nu le uită așa de ușor, fără ca cineva să simtă dintre

mosafiri, coborî în fugă scările și îi ieși în întâmpinare.

— Mulțumesc, taică! Fii bine venit și fericit, taică, în ziua asta sfântă de sărbătoare!

Și după ce-i sărută mâinile, ținându-l de subțioară, continuă drumul spre casă. El tremurând, sprijinindu-se și pipăind cu toiagul lustruit drumul, în timp ce mergea, ca trezit din vis, rosti:

— O, o, Tudoro! Ce mai faci Tudoro?

Sofca alergă și ea bucuroasă în întâmpinarea lui și, după ce-i sărută mâinile, trecu de partea cealaltă, ca să-l sprijine, și urmați de Magda, și cu silinți vădite din partea lui, când începură să urce.

— Nu, nu! Vă rog, nu sus! — se tângui el. Mai bine stăm jos, colea în bucatărie, că eu nu pot să urc...

— Poți, poți, taică! — îl îmbărbătară ele.

Și ajutat de amândouă femeile, prinse a urca încet. Ridica încet unul din picioare, punându-l dibui pe treaptă, apoi cu mare greutate aducea pe celălalt alături. Din toată făptura lui se desprindea un miros de tutun proaspăt.

Când cu chin ajunse sus și se așeză pe divan, simțind că stă jos și că e sigur pe el, abia atunci vorbi:

— Ei și ce mai faceți? Ce mai lucrați? Cu sănătatea cum o duceți? Eu, uite — continuă, târâgând glasul — nici gând de moarte, de ducă pe lumea cealaltă. Și mă rog lui Dumnezeu și El nu vrea, nu vrea să mă ia. Și e greu, Tudoro! Cum nu se poate mai greu! Aproape că nu văd, nu aud și nici de treburile mele nu pot vedea singur.

Și începu să se tânguie ca toți oamenii foarte bătrâni, cari se agață de vieață și cari totuși sunt nevoiți să se păzească și să se lipsească de atâtea!

Cufundându-se mai adânc între perinele de pe divan, el le făcu semn și lor să se așeze și începu să mănânce și să bea din belșugul cu care-l ospătară gazdele.

Din respect pentru bătrânețea lui, nici femeile nici fetele nu îndrăsneau să intre în camera aceea, ci numai slugile și câțiva bărbați. Mâncând, după ce sfârși de povestit despre sine, începu să le întrebe pe ele despre Efendi Mitu, pe care îl botezase, iar mai târziu îl cununase cu Tudora și cu al cărui socru, tatăl Tudoriei, fusese cel mai bun și nedespărțit prieten, încă din copilărie.

— Da' ce mai face Mitiță al meu? Unde este? E bine, sănătos? De ce nu se arată niciodată când viu ca să-l văd? De câte ori întreb pe ai mei despre el, despre voi, fie că nu-mi răspund, fie poate că-mi spun ceva, dar cum eu n'aud, cred atunci că nu mi-au spus nimic...

— E sănătos, taică, bine sănătos! — îi striga Tudora la ureche.

«Uite, acum trei zile a trimis un Arnăut să ne aducă știri și complimente la toată lumea și ne-a trimis și ceva parale ca să avem pentru sărbătoarea

de azi și Sofcăi mătase pentru rochie. El n'a putut să vie că e încurcat cu negoțul lui.

Atunci intră Sofca cu tava și mama întrerupse vorba. După ce-i servi dulceața cu băgare de seamă și își atinse mâna de degetele lui galbene și osoase, simți cum îi tremură și începu să-i ducă ea la gură îmbucăturile, în timp ce mama îi răsuca țigarea și, aprinsă, i-o puneă între degete. Ba ceva mai mult. Sofca, știind că îi place, nu-i dădea ca mosafirilor obișnuiți numai un păhăruț de rachiu, ci cinci sau șase, iar mama, în timp ce el fuma o țigară, îi răsuca alta. El, mulțumit și fericit, își scoase anteriorul ca să se simtă mai liber în mișcări și începu să le binecuvinteze și să le alinte ca pe niște copii, dându-le, Dumnezeu știe, ce nume!

Nu trecu mult însă și băiatul care-l adusese se auzi strigând de jos, că e timpul să-l ia înapoi. Sofca și Tudora de altfel, încetară de a-i mai da rachiu, căci știau că dacă ai lui au trimis după el, e că mai aveau de dus și în alte case ca să felicite, unde de asemenea va fi cinstit și le era teamă să nu se îmbete, căci bătrân și lacom ca un copil, nu scăpa astfel de prilejuri.

Se sculă deci să plece și, deși sprijinit de Sofca și Tudora, mergea totuși cu multă băgare de seamă ca să nu i se întâmple ceva. Putu însă să coboare scările aproape singur. Gazdele l-au petrecut până afară la poartă, uitându-se după dânsul, căci nu voia să fie ajutat de băiat la mers, ci, dibuind cu toiagul și sprijinindu-se când pe o mână când pe cealaltă, mergea singur.

În timpul acesta, începură să vie și rudele: mătuși, unchi, vecine. Apoi lăutarii. Pe aceștia îi primea în cinstea Magda jos, poruncindu-le ca să cânte, întrerupându-i sau ținându-le isonul.

Pe neașteptate, după acel Arnăut trimis de tată-său, spre marea lor uimire și bucurie, începuseră să vie și alții, aducându-le vorbe bune și vești îmbucurătoare despre el.

Sofca băgă de seamă că aceste venituri repetate nu numai că nu o înveselesc pe mama ca odinioară, ci dimpotrivă, aceste atenții delicate din partea lui și așa de puțin obișnuite la el, o puneau pe gânduri, o nelinișteau, chiar desgustând-o. Adesea ori era cuprinsă de o adevărată teamă, cutremurându-se.

Nu-i fu greu Sofcăi să priceapă. Ghici că mama ei se obișnuise și aproape se liniștise la gândul că odată și odată taina păstrată cu atâta grijă va ieși la iveală și că în cele din urmă se va afla că el le părăsise, dacă nu pe față, în ascuns, și că n'a venit niciodată să le mai vadă și deci când ar fi să moară acolo singur, departe de ele, n'ar mai fi putut ascunde adevărul curat...

Totuși, totuși, acum când începură să sosească

Casa s'a umplut de lume. Sofca urca și cobora scările fără încetare, cântând și ducând serviciul de cafea și rachiu. Toate polițele de sus fură umplute cu lămâile și portocalele aduse.

Copiii erau primiți jos la bucătărie, unde Magda le dădea colaci și ouă roșii. Mama fericită, servea, cu tutun, în dreapta și în stânga pe mosafiri, în-treținându-i, vorbind, povestind și dând lămuriri fiecăruia despre el, Efendi Mitu. Ca și cum acesta acum ar fi ieșit din cameră și ar fi fost dincolo, așa părea de veselă, de mulțumită, vorbind de el.

Sofca umbla de colo până colo. Mulțumită și voioasă și ea. Imbrăcată în șalvării noi, îmbujorată la față de atâta zor, cu zâmbetul pe buze, servea pe toți, ferindu-se să nu se păteze. La orice mișcare însă era stânjenită de ilicul îngust și prea decoltat; mai ales când se pleca la foc să toarne cafeaua în cești, sânii îi ieșeau din el, astfel că tot timpul era nevoită să-și tragă înăuntru cămașa, ca să nu-i stea adunată și mototolită pe sânii care se întrezăreau și mai ales pe dunga întunecoasă și ispititoare dintre ei. De asemenea și spatele, pe la subțiori, unde ilicul era prea răscoit, se întrezărea prin borangicul fin al cămășii, desemnându-i umerii largi și plini.

Au mâncat târziu și nu dintr'odată. Mama, lăsând mosafirii, a mâncat cea dintâi, jos în bucătărie, în picioare, făcând cu rândul, în așa chip ca atunci când Sofca va mânca, să treacă ea în salon să aștepte lumea care n'a încetat să vină, până târziu, după masă. A venit pe rând, toată familia. Niciunul n'a lipsit, iar, când s'a împrăștiat vorba că primiseră veste dela Efendi Mitu, după obicei, și cei mai puțin rudă, veniră să felicite, stând până târziu noaptea.

VII

vești dela el, nu numai odată, ci de trei, patru ori pe rând, ea se sperie, temându-se ca această grijă a lui repetată să le dea de știre, să nu fie datorită vreunei boale. Fără îndoială că e greu bolnav, singur printre streini, poate nu departe de moarte și prin felul acesta vrea să le cucerească, să se apropie astfel de ele, să afle totdeodată ce mai fac, în ce stare se găesc, după halul nemilos în care le lăsase, plecând și părăsindu-le, pe ele, singurele ființe iubite și dragi ce avea pe lume.

Mama, chinuită de teama să nu fie cumva tare bolnav sau chiar pe moarte și neavând încredere în trimisul bărbatului ei, a trimis, în ascuns de Sofca, pe un țaran oarecare, găsit de Magda, însărcinându-l să meargă în Turcia și să treacă pe la el, fără să-i spună nimic și să vadă numai dacă este sănătos și nu zace cumva bolnav și să bage în același timp de seamă cum este îmbrăcat, cum arată, unde stă, cu cine umblă, bine înțeles dacă îi va fi îngăduit să-i vorbească.

Țăranul s'a dus într'adevăr și i-a adus toate veștile cerute. Intâiul lucru care a liniștit-o pe mama, a fost că ajungând în Turcia, țăranul l-a găsit pe bărbatul ei numaidecât la graniță, la un han din drum, foa te aproape, nu cine știe în ce oraș îndepărtat, cum credeau ele, tocmai lângă mare.

Liniștea mamei nu ținu însă multă vreme. El nu numai că trimetea și mai departe vești dese, dar dela un timp începuse ca și puținii bani și puținele daruri pe care le trimetea să le trimeată în văzul și știrea tuturor, ceea ce puse pe gânduri pe Tudora. Ea știa prea bine că toate aceste daruri nu erau scoase din afacerile sau câștigul lui. Nu putea fi așa. Il cunoștea și știa că e în stare de orice și că atunci când s'a hotărât să facă ceva, era o strășnicie, și că ea n'avea încotro, ci numai să asculte și să se supună. De frică și cuprinsă de tot felul de presimțiri aproape se îmbolnăvi, iar veștile lui dragăstoase și darurile pe care le trimetea, nu numai că nu-i mai foloseau la nimic, dar o chinuiau.

Și când într'o seară, pe neașteptate, se arată un trimis al lui, spunându-le că a sosit să le aducă buna veste că el vine și să-l aștepte, dacă nu în noaptea aceea, sigur în noaptea următoare, și că a pus la cale să nu fie văzut de nimeni, nimeni să nu afle de sosirea lui, mama, la vestea aceasta, obosită și slăbită cum era, fu gata să pice jos, de frică și de uimire. La râsul bucurios al Magdei însă și văzând că aceasta pornește spre porțița din grădină ca să dea sfoară în țară ca de obicei, își veni în fire, se duse după ea, oprind-o cu mare greutate, astupându-i gura cu mâna și șoptindu-i astfel ca nici Sofca să n'audă:

— Sst! Cine știe de ce vine!

Temându-se totuși ca Magda, care era cam nebună, să nu se ducă, deși oprită, să vorbească prin mahala, o închise în bucătărie, încuind-o acolo. Neliniștită apoi, neștiind ce se petrece, începu să se plimbe prin grădină și prin fața casei, umblând de colo până colo îngândurată. Sofca era sigură însă și nu se mai mira și nu se mai temea de nimic: știa că s'a vândut casa, că de aceea trimetea el bani și daruri și că acum vine cu cumpărătorul să-i dea casa în primire, iar pe ele să le ia în Turcia.

El nu se lăsă mult așteptat și veni chiar în noaptea aceea.

Totul se petrecu așa cum voise el. Nicio odaie luminată. Toate ușile casei închise ca și ferestrele și numai acolo sus, în camera de mosafiri, o lampă mică și aceasta ascunsă și cu lumina ferită, ca să se bage de seamă cât mai puțin.

Când a început să se crape de ziuă și să cânte cocoșii în jurul casei cufundată în liniște și întuneric, se auzi o lovitură dată cu cârligul în poartă. O lovitură înceată și scurtă, dar care trezi pe Sofca a cărei inimă era trează la gândul că vine

el. Mama, pregătită de acum la toate, aproape liniștită, se sculă și se duse să deschidă.

Magda în bucătărie se trezi și sărind în sus, când vru să iasă se împiedică de trei ori, se împlețici în rochie și trânti și o tavă în drum, apoi ieși în fugă în grădină, prin dos.

La poartă se auzi un glas liniștit, plin de voce bună:

— Ce faceți? Mai trăiți?

Sofca, așteptându-l și ea ceva mai încolo de intrare, în fața bucătăriei, ținând lumânarea deasupra capului, parcă i se încăleștase vorba în gură și rămase locului, nemai putând înainta de mișcată ce era. Plânsul îi ședea în gât. Simțea că ar vrea să sboare, să se arunce de gâtul lui și să-l îmbrățișeze de bucurie ca și de durere, pentru tot chinul ce îndurase din pricina lui și să-i plângă la piept.

— Tată, tată scump!

Ei însă, cu mama, veneau atât de încet dela poartă! Mergeau agale, el scuturându-și și neteziindu-și pantalonii mototoliți de atâta drum în trăsură, așa cum făcea de obicei când venea acasă.

Mama, luminându-i calea, nu vorbea. El continuând să se scuture, se uita la casă, parcă s'o regăsească prin întuneric, ca și lucrurile și locurile cunoscute, poarta de afară, dudul cel bătrân dela intrare, ușa cu scara ce ducea sus și îngâna ca pentru sine:

— A, a... Aici este!

Când ajunse lângă Sofca, ea, cu mâna umedă de sudoare, apucă pe a tatălui, uscată și rece, și sărutându-i-o, rosti:

— Bine ai venit, tată!

El părea lipsă, dar se desmetici îndată. Și cum n'avea de unde ști cât putuse ea să crească în răstimp și, mai ales, cât se făcuse de frumoasă, văzând-o fu uimit și tot mângâindu-i obraji și sărutând-o pe păr, zise:

— Ce faci, fata mea?

Intrară cu toții înăuntru. Plutea între ei o atmosferă grea și apăsătoare. Mama parcă tot speriată, intră după ei. El se uita într'una, neîncrezător, prin bucătărie, la lucrurile așezate pe polițe și de jurîmprejur prin odaie.

Intrând aduse cu sine mirosul de tutun care se desprindea din hainele purtate și prăfuite: pantalonii largi, ilicul scurt, cămașa largă cu mânecile bogate și desfăcute. Hainele erau de postav. Un șir de fireturi porneau dela brâu și se lăsau în jos de-a-lungul cusăturii pantalonilor, strălucind la flacăra lumânării, iar brâul lat era de mătase bună.

La chip se schimbase mult. Fruntea i se brăzdase adânc, fața îi era trasă și ofilită; niște mustăți mari, aproape cărunte, care, ca și barba, erau crescute neîngrijit și încălcit, îi încadrau fața, iar în jurul gâtului avea un șal alb, curat, din care

ieșeau sbârciturile pielii. Numai gura îi rămăsese fragedă și tot umedă ca înainte.

Numai prin sărutările și îmbrățișările dragăstoase ale Sofcăi, atmosfera grea și chinuitoare ce domnea între ei, fu puțin risipită.

Magda, care nu îndrăsnea să se arate, până nu e chemată, ca să-i ureze bun venit, începu să curețe prin bucătărie; atras de acel sgomot și oarecum speriat, el se furișă repede din odaia de jos și, urcând în camera de mosafiri a lui, strigă de sus:

— Cine mai e acolo?

— Magda!

Se bucură. Nu din pricina Magdei, ci pentru că nu era altcineva care să-l vadă.

— Cum, Magda, e tot aici?

Și numai atât pentru ea, spre marea ei mâhnire. Nici n'a chemat-o s'o vadă!

A doua zi nu mai era. Cine știe la ce oră din noapte sau poate în zori, plecase înapoi. Ceea ce a tulburat și mirat încă pe Sofca, a fost ea, mama. Numai era ca altădată, în urma plecării lui, mâhnită și neliniștită. Odinioară, de obicei a doua zi, întotdeauna, o vedeai umblând oftând prin casă. Acum, când s'a trezit Sofca, n'a văzut-o dimineța în preajma ei, cum era deprinsă, și nici pe la bucătărie, ușor îmbrăcată ca la treabă, ea care era obișnuită să se scoale la trei sau patru, în zori. De data aceasta nici nu coborîse din cameră. Sofca ducându-se ca după o treabă, sus, intră la dânsa. O găsi în pat, între perine. Nici nu era îmbrăcată, ci numai cu un șal aruncat pe umeri; în halatul de noapte, fără șorț, alături de ea patul celălalt, nedesfăcut, plapuma, perinele și cearcefurile nestrânse și nescuturate, iar pe covor urmele pașilor tatălui. În jurul perinei erau înșirate scrumierele pline de cenușe și bețe de chibrituri stinse; lumânarea din sfeșnic era arsă aproape întreagă și ceara picurată era prelinsă pe sfeșnic. Ulciorul la locul lui, cu apa din ajun în el. Aerul era înăbușitor; ferestrele erau încă închise și perdelele tot lăsate. Sofca înțelese din aceasta că mama nu ieșise să petreacă pe tatăl până în poartă la plecare, căci altfel, întorcându-se în casă, ar fi simțit aerul greu și înăbușitor din odaie și mirosul urît, pătrunzător de tutun, și ar fi deschis fereastra ca să aerisească.

Dar pentru ca dânsa să nu-l însoțească la plecare, nici până afară, atunci nici vorbă că între ei se petrecuse ceva grav de tot. Nu mai încăpea nicio îndoială că vânduse casa și, spunându-i acest lucru, ea nu și-a mai putut veni în fire de inimă rea. Cu niciun chip nu se putea împăca cu gândul să părăsească pentru totdeauna casa și

să plece cu el, acolo în Turcia, sau cine mai știe unde!

Sofca însă, gândindu-se mai bine, în ceea ce o privea, găsea că-i va fi mult mai ușor în străinătate, deoarece nimeni nu va ști cine este și ce este.

Că bănuiala ei era întemeiată și că nu se înșelase, s'a adevărit chiar numai prin purtarea mamei. Aceasta, văzând că Sofca, sub tertip de treabă, tot vine prin odaie și înțelegând că nu intră numai ca s'o vadă, ci mai mult ca să afle ce este cu tatăl ei, unde a plecat, la ce oră și de ce, ca să le cruțe pe amândouă de o astfel de lămurire zise, stând tot așa abătută și dusă în pat și ferindu-și ochii de ai Sofcăi:

— Are să mai vie!

Și rămase toată ziua sus. Nu coborî, nu se arătă nimănu, ca și cum ar fi zăcut într'adevăr bolnav. Abia a doua zi se dădu jos. Pe Magda a trimis-o cu o treabă în sat, ceea ce încludă pe Sofca, deoarece știa că Magda nu se va putea stăpâni și va răspândi vorba printre vecini de venirea și plecarea tatălui. Până atunci izbutise să se ție, căci știa că după câteva zile îi va fi îngăduit să meargă la taifas prin vecini. Totuși, poate că aceasta ar fi fost nimerit, căci prin flecăreala Magdei se întărea credința oamenilor că într'adevăr el nu le-a părăsit, nu le-a uitat. Pe deasupra, însărcinarea dată Magdei să meargă în sat, a fost încă o dovadă pentru Sofca de vinderea casei și că tatăl venise numai ca să le dea această știre. De aceea cu siguranță, în noaptea venirii lui, a fost între cei doi soți, întâia ceartă din întreaga lor viață. Pentru întâia oară, mama a avut puterea să i se împotrivească, n'a vrut să se supună ca de obicei, i-a spus tot ce avea pe inimă, iar el mâniat, de sigur, a plecat numaidecât. Și pentru întâia oară deci, ea n'a ieșit să-l petreacă și să-i lumineze calea, rămânând locului ca împietrită, desbrăcată, numai în halat, fapt care a speriat pe Sofca, iar, ca să nu mai povestească fetei cele întâmplare și urmările, se mărgini să-i răspundă sec:

— Are să mai vie!

Că el într'adevăr vânduse casa, lucrul s'a adevărit și ceva mai târziu. S'a văzut în întâiul rând, din spusele lui că se va mai întoarce și că de data aceasta venise numai ca să spună mamei s'o pregătească, să orânduiască totul, așa încât, atunci când se va înfățișa alături de cumpărător, să-i predea toate în regulă, iar ele, gata cu lucrurile, să plece cu el.

(Urmează)

BORISAV STANCOVICI

Din sârbește de *Elena Eftimiu*.

Cu desene de *Boris Caragea*